

Vegtrafikkloven § 34 femte ledd – en forebyggende hjemmel

«Politiets adgang til å tilbakekalle førerett etter vegtrafikkloven § 34 femte ledd grunnet manglende edruelighet eller manglende vandel»

Juridisk oppgave

Bacheloroppgave (OPPG300)

Politihøgskolen

2013

Kandidat nr. 245

Antall ord: 6544

Sammendrag:

Oppgaven er en juridisk oppgave og juridisk metode er følgelig benyttet. Hovedtema for oppgaven er «Politiets adgang til å tilbakekalle førerrett etter vegtrafikklovens § 34 femte ledd grunnet manglende edruelighet eller manglende vandel».

Hjemmelen er av forebyggende karakter med særlig fokus på å forebygge ruspåvirket kjøring.

Oppgaven viser at § 34 femte ledd er rettsregel med uklart innhold. Lovens ordlyd sier ikke hva som ligger i begrepene «edruelighet» og «vandel». Det er lite veiledning i forarbeidene, men noe veiledning er å finne i lovens etterarbeider, rettspraksis og juridisk teori.

Oppgaven viser at i vurderingen av hva som ligger i begrepet «edruelig» følger det av forarbeidene og rettspraksis at må man se hen til hvor mange ganger vedkommende er omtalt i politiets registre når det gjelder opptreden i ruset tilstand. Vegtrafikkloven § 34 femte ledd er likevel anvendelig på personer som *ikke* har gjort seg skyldig i noe straffbart, men som ikke er å anse som edruelig etter femte ledd. Det må derfor tas en totalvurdering på hvordan vedkommende evner å ivareta seg selv og sitt arbeid, og om det foreligger et rusmisbruk. Det kreves ikke et medisinsk definert misbruk. Det problematiske er derfor å fastslå når det foreligger et misbruk som er så bastant at § 34 femte ledd kommer til anvendelse. Dette vil variere fra sak til sak. Lovens etterarbeider etterlyser en hyppigere bruk av § 34 femte ledd.

Det neste vilkåret som omhandles i oppgaven er mangler ved en persons vandel. Her vil det som regel være tale om straffbare handlinger, og søk i politiets straffe- og bøtere register er derfor nødvendig i en «vandels-vurdering». Politiet er gitt myndighet til å frata førerrett til personer som har gjort seg skyldig i straffbare handlinger som ikke har sammenheng med føring av motorvogn. Oppgaven viser at politiet må være varsomme med å bruke denne myndigheten.

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
2. Hoveddel	6
2.1 Hvem varsler om en § 34 - sak?	6
2.2 Når kan retten til å føre førerkortpliktig motorvogn tilbakekalles?	7
2.2.1 Hva menes med «dersom innehaveren av førerkort ikke er edruelig»?	8
2.2.2 Hva sier rettspraksis om vilkårene knyttet til edruelighet og trafikksikkerhet? 11	
2.2.2.1 Borgarting lagmannsretts dom av 2007 – edruelighet og trafikksikkerhet.....	11
2.2.2.2 Gulating lagmannsretts dom av 2010 – krav om konkret, bred og helhetlig vurdering.....	12
2.2.2.3 Gulating lagmannsretts dom av 2011 - krav om regelmessig og hyppig misbruk.....	14
2.2.2.4 Oppsummering - Retten de lege lata.....	15
2.3 Retten de lege ferenda	15
2.4 Hva menes med «hans vandel for øvrig er slik at han ikke anses skikket til å føre motorvogn»?	17
2.4.1 Hva med mangler ved vandel som følge av andre straffbare forhold?	18
2.4.2 Mangler ved vandel som følge av narkotikaforbrytelser	19
2.4.3 Har man tolket vandelsbegrepet for langt?	20
2.5 «Hensynet til trafikksikkerheten eller allmenne hensyn ellers krever det»	20
2.6 Hvor lenge kan føreretten tilbakekalles?	21
3 Avslutning	23
Litteraturliste	24
Forarbeider.....	24
Domsregister/avgjørelser	24
Andre kilder.....	24
Selvvalgt litteratur	25
Vedlegg	26

1. Innledning

Avisene preges stadig av overskrifter om trafikkulykker som skyldes at føreren var påvirket av alkohol eller ruspåvirket på annen måte. Kjøring i ruspåvirket tilstand er et økende trafikksikkerhetsproblem og et samfunnsproblem som koster samfunnet både menneskeliv og penger.¹

Gjennom «Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på veg i perioden 2010-2013»² har flere offentlige etater forpliktet seg til å øke fokuset på konkrete tiltak som kan øke trafikksikkerheten i Norge, og forebygge trafikkulykker. Blant ett av tiltakene er økt fokus på skikkethet til å inneha førerett. For politiets vedkommende vil fokus på inndragning av førerett være ett slikt forebyggende tiltak.

Jeg vil i det følgende se på politiets adgang til å tilbakekalle førerett som følge av manglende edruelighet eller manglende vandel etter reglene i Vegtrafikkloven (vtrl.) av 18. juni 1965 nr. 4 § 34 femte ledd.

Vegtrafikkloven § 34 femte ledd har følgende ordlyd:

Dersom innehaveren av førerkort ikke er edruelig eller hans vandel for øvrig er slik at han ikke anses skikket til å føre motorvogn, kan politimesteren eller den han gir myndighet tilbakekalle retten til å føre motorvogn for en bestemt tid eller inntil videre, hvis hensynet til trafikksikkerheten eller allmenne hensyn ellers krever det.

Vegtrafikkloven gir ingen definisjon på hva som ligger i begrepene manglende edruelighet eller manglende vandel. Veiledning på hva som ligger i disse begrepene har jeg derfor forsøkt å finne i lovens forarbeider, etterarbeider, rettspraksis, andre myndigheters praksis og juridisk teori.³ Temaet er sparsomt omhandlet i forarbeidene og i den juridiske teorien og det foreligger meg bekjent ingen høyesterettsdommer på området. Underrettspraksis blir derfor særlig relevant her. Det fremgår av Gulating lagmannsretts dom (LG-2010-17665), at det heller ikke foreligger forvaltningspraksis som kan belyse det nærmere innhold i edruelighetsbegrepet.

¹ Antall drepte i trafikken i Norge de seneste årene ligger på ca. 200-300 per år. Beregninger fra 2010 anslår trafikkulykkene til å koste samfunnet ca. 26 milliarder kroner hvert år. Kilde: Bil- og veistatistikk 2009 fra Opplysningsrådet for Veitrafikken AS:

² Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på veg i perioden 2010-2013 s. 34. Utarbeidet av Vegdirektoratet, Politidirektoratet, Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Trygg trafikk.

³ Torstein Eckhoff «Rettskildelære», 5. utgave 2001 s. 23.

Bjørn Engstrøm skriver i sin kommentarutgave til «Vegtrafikkloven og trafikkreglene»⁴ at vegtrafikkloven § 34 er en «direkte konsekvens» av § 24 fjerde ledd. Det følger av vegtrafikkloven § 24 fjerde ledd at «Den som skal få førerkort må være edruelig, og det må ikke være noe å si på hans vandel ellers».

I forarbeidene til vegtrafikkloven er det uttrykt at:

«Den som søker om førerkort første gang må ha nådd en viss alder, ha bestemte kjøreferdigheter, være medisinsk skikket til å få førerkort og dessuten ha en slik vandel og edruelighet at det kan utstedes førerkort.

*Det er således stilt opp en rekke krav for den som skal få førerkort. Inndragning av førerkort må ses som en fortsettelse av disse regler, eller som en etterprøving av at vilkårene for å ha førerkort er til stede», jf. NOU 1981:13.*⁵

Videre sier Engstrøm at «det ville være urimelig om det ikke skulle være adgang til å tilbakekalle førerretten dersom forutsetningene om tilfredsstillende vandel og edruelighet ved førerkortutstedelsen ikke lenger holder».⁶

Tanken bak hjemmelen er at bruk av rusmidler av ett visst nivå gir en høyere risiko for kjøring i påvirket tilstand. Mangler ved en persons vandel på sin side innebærer at vedkommende ikke viser den nødvendige evne og vilje til å opptre aktsomt og sikkert i trafikken. Vegtrafikkloven § 34 femte ledd kan etter dette sees på som en forebyggende hjemmel med et stort nedslagsfelt. Den gjelder i sin alminnelighet, og kan anvendes selv om fører ikke har gjort seg skyldig i en straffbar handling.

I det følgende vil jeg kort gjøre rede for hvem som varsler politiet om en § 34- sak, jf. 2.1, og si litt om når retten til å føre førerkortpliktig motorvogn kan tilbakekalles i 2.2. Deretter vil jeg gjennomgå hva som ligger i begrepet «edruelig» og se på hva rettspraksis vektlegger her, jf. 2.2.1 – 2.2.2.4. I 2.3 kommer jeg med synspunkter for hvordan gjeldende rett burde være. Videre i 2.4 – 2.4.2 vil jeg ta for meg det andre hovedtemaet for oppgaven, nemlig begrepet «vandel». I 2.4.3 vil jeg se nærmere på om man har tolket vandelsbegrepet for langt. I 2.5 gjennomgås vtrl. § 34 femte ledds øvrige vilkår «hensynet til trafikksikkerheten eller

⁴ Bjørn Engstrøm, «Vegtrafikkloven og trafikkreglene» kommentarutgave, 5. utgave 2012 s. 510.

⁵ NOU 1981:13, Beslag og inndragning av førerkort, kap.3 punkt 3.2.

⁶ Engstrøm 5.utg. s. 511.

allmenne hensyn ellers krever det». Hvor lenge føreretten kan tilbakekalles blir drøftet under 2.6, før jeg oppsummerer og avslutter i punkt 3.

2. Hoveddel

2.1 Hvem varsler om en § 34 - sak?

Bekymringsmelding til politiet om at en fører trolig har mangler ved sin edruelighet eller sin vandel kan oppstå på flere måter. Det kan være observasjon av tvilsom kjøreferd eller kjennskap til føreren som gjør at det blir meldt i fra til politiet. Meldingen kan gis fra publikum eller pårørende direkte til politiet/ operasjonssentralen, eller gjennom Statens vegvesen eller helsetjenesten, herunder lege og psykolog. Politiet, Statens vegvesen eller helsetjenesten kan også selv gi slik melding. Dersom slik melding gis til eller av politiet eller Statens vegvesen fyller den respektive etat ut et «§ 34-skjema»⁷ som blir sendt til politiet ved førerkortkontoret. Skjemaet inneholder opplysninger om førerens personalia og hvilke observasjoner/opplysninger som ligger til grunn for bekymringsmeldingen. Det gis opplysninger om førerens foreløpige bakgrunn slik som psykisk lidelse, demens, rus/medikamentbruk, generell helsesvekkelse eller kjøreferdigheter. Videre gis det forslag til videre oppfølging som tilbakekall av førerkort, krav om kjøreopplæring i regi av Statens vegvesen eller legeerklæring.

Dersom lege eller psykolog sender bekymringsmelding, blir meldingen sendt til Fylkesmannen som igjen sender et anmodningsvedtak til politiet ved førerkortkontoret. Førerkortkontoret vurderer om det er grunnlag for å fatte et inndragningsvedtak. Et slikt inndragningsvedtak kan påklages til Politidirektoratet. Dersom det er tale om inndragning som følge av helsemessige årsaker kan det søkes om dispensasjon av fylkesmannen. Avslag av dispensasjonssøknad kan påklages til helsedirektoratet.

Den som rammes av et vedtak om tap av førerrett kan også ta ut stevning og få saken prøvd ved domstolene.

⁷ Eksempel på et § 34-skjema er vedlagt på s. 26.

Før ett vedtak fattes må saken være tilstrekkelig opplyst, jf. Lov av 10. februar 1967 om behandlingssåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) § 17. Kravet til dokumentasjon er politiets ansvar. Viktigheten av dokumentasjon er svært godt illustrert i Gulating lagmannsretts dom av 2010 (LG-2010-17665). Her var spørsmålet gyldigheten av politidirektoratets vedtak om tilbakekall av førerrett på grunn av manglende edruelighet. Saken omhandlet en 21 år gammel mann, heretter kalt A, som fikk førerkort i 2008. Over en periode på 12 måneder hadde politiet mange registreringer på vedkommende, blant annet klager fra nabo, festing, drikking av alkohol, spilling av høy musikk og husbråk. Politiet rykket ut en rekke ganger og A ble også observert beruset flere ganger. Staten ved politi- og justisdepartementet viste til disse hendelsene som grunnlag for inndragningsvedtaket. Lagmannsretten gikk deretter kronologisk gjennom de anførte hendelsene. Ved flere av hendelsene ble det ikke loggført noe om beruselse, og ved en anledning ble ett forelegg utstedt på grunnlag av feil faktum. Lagmannsretten kom til at vedtaket var ugyldig.

Dommen er en dissens- avgjørelse, og viser viktigheten av at politiet er grundig i sin dokumentasjon herunder anmeldelser, rapporter og loggføring i politiets datasystemer. Dette gjelder særlig hvordan vedkommende oppfører seg, gange, om det lukter alkohol av pusten, om han har blåst i alkometer, ble fremstilt for legevakt osv.

2.2 Når kan retten til å føre førerkortpliktig motorvogn tilbakekalles?

Det fremgår av § 34 femte ledd at førerretten *kan* tilbakekalles. Politiet har således ikke noen plikt til å tilbakekalle førerretten grunnet manglendeandel eller manglende edruelighet, men en valgfrihet dersom lovens øvrige vilkår er oppfylt.

Bestemmelsen gir politiet en særlig rett til å tilbakekalle førerretten i de tilfeller hvor det er tale om tilbakekall av førerrett på annet grunnlag enn straffbare forhold, jf. Ot.prp. nr.52 (2002-2003).⁸ Det er altså tale om et forvaltningsvedtak og vi befinner oss i det sivilrettslige sporet.

Kompetanse til å treffe vedtak etter § 34 femte ledd er gitt til «politimesteren eller den han gir myndighet». Forarbeidene fremhever at av rettssikkerhetsmessige grunner bør politimesteren selv treffe vedtak om inndragning av førerrett, men av praktiske grunner kan myndigheten

⁸ Ot.prp. nr.52 (2002-2003), om lov om endringer i vegtrafikkloven mv. punkt 6.2.4.

delegeres til en politifullmektig, jf. Ot.prp. nr. 23 (1964-1965).⁹ I følge Engstrøm er kompetansen til å treffe vedtak etter vtrl. § 34 første, annet og fjerde ledd lagt til politimesteren eller den han bemyndiger.¹⁰ Dette vil i praksis være politiembetsmenn eller polititjenestepersoner med påtalemyndighet. Engstrøm utdyper ikke hvem som er gitt slik kompetanse etter femte ledd, men det må være klart at samme personer er gitt denne kompetansen også etter femte ledd.

2.2.1 Hva menes med «dersom innehaveren av førerkort ikke er edruelig»?

Vegtrafikkloven gir ingen definisjon av hva som menes med «ikke er edruelig», og § 34 femte ledd er sparsomt omhandlet i juridisk teori. Ut fra en naturlig forståelse av ordlyden menes at vedkommende ikke fremstår som edru, og det peker i retning av at vedkommende *ofte* er påvirket av alkohol. Hans levesett viser at han ofte er tilbøyelig til og ruse seg. Hjemmelen bør sammenholdes med bestemmelsen i § 22 som omhandler alkoholpåvirkning av motorvognfører. Etter § 22 første ledd følger det at «Ingen må føre eller forsøke å føre motorvogn når han er påvirket av alkohol (**ikke edru**) eller annet berusende eller bedøvende middel» (min utheving). Sanksjonene for promillekjøring er sammenfattet i en egen bestemmelse i §§ 31 og 33.

Dersom man sammenholder § 22 med § 34 femte ledd synes det som om § 34 femte ledd er tenkt å omhandle de tilfeller hvor innehaver av førerretten har ett alkoholproblem eller annet rusproblem. Videre er det et krav etter § 34 at «hensynet til trafikksikkerheten eller allmenne hensyn krever» at førerretten tilbakekalles. Et slikt vilkår er ikke anført i § 22. Støtte for denne tolkningen finner jeg i forarbeidene til vegtrafikkloven.

Vegtrafikkloven av 1965 avløste Motorvognloven av 20. februar 1926. I forarbeidene til vegtrafikkloven uttalte Justis- og politidepartementet at den gamle motorvognloven § 18 gav «politimesteren adgang til å inndra førerkort når innehaveren anses uskikket til å føre motorvogn, selv om han ikke er straffet og det ikke er helsen som svikter [...] det er nødvendig og viktig at politiet har adgang til å gripe inn med førerkortinndragning overfor

⁹ Ot.prp. nr.23 (1964-1965), om vegtrafikk s. 80.

¹⁰ Engstrøm 5.utg. s. 508 punkt 5.

personer som misbruker alkohol, selv om de ikke kan straffes for sitt forhold», jf. Innst. O. nr. XV (1964-1965).¹¹

Og videre i NOU 1981:13: «Kriteriene har først og fremst praktisk betydning i tilfelle hvor førerkortinnehaveren ikke er domfelt eller er ilagt straff for manglete edruelighet eller lovbrudd ellers. Dette fordi inndragningen ellers kan foretas i medhold av § 33 nr. 1 første punktum». ¹² Vegtrafikkloven § 34 femte ledd ble tilføyet ved lovendring i 1977, og svarer i all hovedsak til tidligere § 33 nr.1 annet punktum.¹³

Ut fra disse uttalelsene i forarbeidene synes det å være et krav om at føreren må misbruke alkohol for at § 34 femte ledd skal komme til anvendelse. Det gis forøvrig ingen nærmere veiledning i hva som ligger i begrepet «misbruk».

Hva angår edruelighetsalternativet i vegtrafikkloven § 34 femte ledd har Justisdepartementet i rundskriv av 4.oktober 1978 uttalt følgende for § 33 nr.1 annet punktum:

«Manglende edruelighet vil ofte komme til uttrykk ved innsettelse i drukkenskapsarrest[...] eller bøteleggelse etter drukkenskapsloven § 17. En enkelt bot for beruselse bør i alminnelighet ikke føre til inndragning. Bøtelegges vedkommende to eller flere ganger i løpet av et år, bør inndragning av førerkortet for ett eller flere år overveies. Dreier det seg om jevnlig misbruk, bør inndragning alltid overveies». ¹⁴

Videre «når det gjelder spørsmål om inndragning av førerkort i forbindelse med ulovlig bruk av narkotika, antas dette medisinsk sett først og fremst å være aktuelt når det dreier seg om kronisk misbruk, en tilstand som ikke er forenelig med å føre motorvogn. Det kan opplyses at helsedirektøren tidligere i en slik sak har avgitt uttalelse om at en narkoman måtte godtgjøre at han i løpet av 1 år ikke hadde tilbakefall av sitt misbruk, før helsedirektøren eventuelt kunne gi tilrådning om at vedkommende fikk tilbake sitt førerkort».

Lovgiver skiller her mellom et jevnlig alkoholmisbruk og et kronisk narkotikamisbruk, og det er en nyanseforskjell i disse begrepene. Jevnlig misbruk peker her i retning av å være mer ett periodisk misbruk, mens kronisk misbruk er et misbruk tilnærmet hele tiden uten opphør. Lovgiver viser til at ved jevnlig misbruk bør inndragning vurderes, mens ved kronisk misbruk skal inndragning skje.

¹¹ Innst. O. nr. XV (1964-1965), Innstilling fra samferdselskomiteen om vegtrafikklov s. 17.

¹² NOU 1981:13, Beslag og inndragning av førerkort, punkt 5.5.

¹³ Engstrøm 5.utg. s.510.

¹⁴ Justisdepartementets rundskriv av 4.oktober 1978 om «Nektelse og inndragning av førerkort mv.» s. 19-20.

Jeg mener dette også bør være førende. Dette da det er uhensiktsmessig å skille mellom *typen* av rusmiddel slik lovgiver gjør her. Et misbruk er et misbruk uavhengig type rusmiddel, og farene ved kjøring i ruspåvirket tilstand er de samme uavhengig type rus. Det vanskelige blir dermed å vurdere når det foreligger et jevnlig misbruk.

Edruelighetskravet blir i Prp. 9 L (2010-2011) omhandlet slik: «edruellegomgrepet etter vegtrafikklova § 34 femte ledd har eit tenleg innhald [...] det synest å vera noko uklåre yttergrenser for når ein i lova sin forstand kan leggje til grunn at ein person «ikke er edruelig».»¹⁵

Svarene på når en person ikke er å anse som edruelig etter vegtrafikkloven § 34 må etter dette søkes å finne i rettspraksis. Det foreligger meg bekjent ingen Høyesterettsdommer på området. Politidirektoratets vedtak blir derfor også relevante her. For å anvende § 34 femte ledd er det i utgangspunktet ingen forskjell på om rusmisbruket er illegalt eller ikke, men alkoholmisbruk blir i mindre grad fanget opp av politiet nettopp fordi alkohol er et lovlig rusmiddel. Det finnes derfor mindre rettspraksis vedrørende manglende edruelighet som følge av bruk av alkohol, enn som følge av bruk av narkotika. Jeg har av den grunn i det følgende valgt å behandle manglende edruelighet som følge av bruk av alkohol og bruk av narkotika under ett.

Engstrøm skriver i sin kommentarutgave til vegtrafikkloven vedrørende edruelighetskravet at «Det må være klart at det ikke kreves en medisinsk definert alkoholisme. Spørsmålet blir når et misbruk er såpass bastant at det medfører grunnlag for tilbakekall».¹⁶ Som vi skal se nedenfor under punkt 2.2.2 er dette vurderingstemaet i den rettspraksis som foreligger.

¹⁵ Prp. L (2010-2011), Endringar i lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (endringar relatert til ruspåverka kjøring) s. 56 punkt 8.2.

¹⁶ Engstrøm 5.utg. s. 511.

2.2.2 Hva sier rettspraksis om vilkårene knyttet til edruelighet og trafikksikkerhet?

2.2.2.1 Borgarting lagmannsretts dom av 2007 – edruelighet og trafikksikkerhet.

I Borgarting lagmannsretts dom av 2007 (LB-2007-147041) gjaldt saken spørsmål om gyldigheten av vedtak om tilbakekall av førerrett grunnet manglende edruelighet. Bakgrunnen for vedtaket var at A ble anmeldt for ordensforstyrrelse grunnet beruselse. Ved inkvirering fant politiet 10 gram hasj på A. I avhør forklarte A at han av og til røyker hasj om kveldene og at han er periodedranke. A er tidligere bøtelagt for brudd på narkotikalovgivningen.

Vurderingstemaet i dommen er vilkårene knyttet til edruelighet og hensynet til trafikksikkerheten. Lagmannsretten startet med å understreke at «Forarbeidene til vegtrafikkloven gir ikke større veiledning når det gjelder hva som i lovens forstand menes med edruelighetsbegrepet. Det foreligger heller ikke noen relevant rettspraksis som kan gi veiledning».¹⁷

Lagmannsretten viste så til Engstrøm og Justisdepartementets håndhevingsinstruks¹⁸, og oppsummerte vurderingstemaet slik: «Lagmannsretten viser til at F [Engstrøm] benytter formuleringen *når et misbruk er så bastant* at det er grunnlag for tilbakekall og det fremgår at Justisdepartementet har gitt uttrykk for at *bøtlegges vedkommende to eller flere ganger i løpet av et år* bør inndragning overveies».

Lagmannsretten tolket dette slik at det ikke er tilstrekkelig med én bøteleggelse og/ eller innbringelse i året, men at to bøteleggelser og/ eller innbringelser kan være tilstrekkelig, og viser til at departementet bruker formuleringen «flere bøteleggelser og/eller innbringelser de siste par år». Videre uttalte lagmannsretten på side 6: «Lagmannsretten tolker etter dette edruelighetsbegrepet slik at når formuleringen misbruk er benyttet kreves noe mer enn sporadisk bruk av narkotika. Ved misbruk må bruken skje med en viss regelmessighet og hyppighet. Én overtredelse i året er som nevnt ikke tilstrekkelig, to kan være det, men formuleringen *flere* tyder på at det må minst tre overtredelser til i løpet av de siste par år».

A forklarte at han har brukt hasj i 25 år, og at han bruker cannabis jevnlig. Lagmannsretten tillot ikke dette vekt da A har en psykisk lidelse og det er tvil om hans tilregnelighet. Flere av sakene mot A er henlagt grunnet tvil om hans tilregnelighet. Politidirektoratets vedtak ble

¹⁷ LB 2007-147041 s. 5.

¹⁸ Håndhevingsinstruks fra 2000 (Rundskriv G-2000-102), avløst av rundskriv 2007/001 (R-POD-2007-1).

derfor kjent ugyldig ettersom det bare kunne bevises at A hadde brukt hasj to ganger i løpet av en periode på fire år.

I forarbeidene, se ovenfor punkt 2.2.1 fremgår det uttrykkelig at § 34 femte ledd skal komme til anvendelse overfor personer som misbruker alkohol eller andre stoffer, selv om de ikke kan straffes for sitt forhold. Lovgiver sikter her trolig til de tilfeller hvor bruken av rusmidler i seg selv ikke er straffbar, og ikke til de tilfeller hvor saken er henlagt grunnet tvil om gjerningspersonens tilregnelighet. Dersom det er tale om tap av førerrett som følge av sykdom kommer § 34 første ledd til anvendelse.

Lagmannsretten presiserte at for å karakterisere bruk av alkohol eller narkotika som et misbruk må bruken være av en viss regelmessighet og en viss hyppighet, altså misbruket må skje jevnlig og forholdsvis ofte. Lagmannsretten sier imidlertid ingenting om hvordan dette skal dokumenteres.

På den annen side kan man slutte ut fra dommen at dersom man skal konstatere «manglende edrueighet» som følge av bøteleggelse, anmeldelser eller innbringelser kreves det minimum tre overtredelser av denne typen i løpet av et år.

2.2.2.2 Gulating lagmannsretts dom av 2010 – krav om konkret, bred og helhetlig vurdering.

En annen svært viktig dom i denne sammenheng finner vi i LG-2010-17665, jf. også ovenfor under 2.1. Dommen er en dissens-avgjørelse. Også her var spørsmålet om politidirektoratets vedtak om tilbakekall av førerrett grunnet manglende edrueighet var gyldig. Saken gjaldt en 21 år gammel mann som fikk førerkort i 2008. Over en periode på ett år hadde politiet flere registreringer på vedkommende for klager fra naboer grunnet festing, husbråk, drikking av alkohol og spilling av høy musikk. Politiet rykket ved flere anledninger ut til adressen og 21-åringen ble en rekke ganger observert beruset.

Gulating lagmannsrett uttalte her at «Forarbeidene til vegtrafikkloven gir begrenset veiledning når det gjelder hva som i lovens forstand ligger i eller menes med edrueighet. Det foreligger sparsomt med rettspraksis og det er opplyst at det ikke foreligger forvaltningspraksis som kan

belyse det nærmere innhold i edruehetsbegrepet. Nærværende sak har, i følge representanten for direktoratet, derfor betydning for å få rettslig avklaring av begrepet».¹⁹

Flertallet kom frem til at vedtaket om tilbakekall av førerrett måtte kjennes ugyldig. De tok utgangspunkt i at «det ikke kreves medisinsk definert alkoholisme og at tilbakekall av førerrett heller ikke forutsettes ilagt straff, herunder bøteleggelse, for rusrelaterte forhold. Flertallet legger videre til grunn at tilbakekall av førerrett på grunn av manglende edruehet forutsetter bruk av rusmidler som må karakteriseres som misbruk». Videre «Flertallet legger til grunn at dette ikke innebærer at **det ikke uten videre er tilstrekkelig å telle antall strafferettslige reaksjoner relatert til rus, og heller ikke at en person over tid er observert i beruset tilstand**» (min utheving). Her ser vi at Gulating lagmannsrett supplerer Borgarting lagmannsretts sin avgjørelse fra 2007. Det kreves altså noe mer enn «minst tre overtredelser i løpet av et par år». Gulating lagmannsrett «legger til grunn at det må foretas en konkret, bred og helhetlig vurdering av om edruehetskravet er oppfylt i det konkrete tilfellet».

Flertallet anførte at A drakk alkohol hver annen eller hver tredje helg, og da ofte både fredag og lørdag. A drakk sprit og ofte en hel flaske. Flertallet la til grunn at A har brukt alkohol regelmessig, ofte og over en viss tid. «Det er likevel tale om en forholdsvis begrenset periode og alkoholbruken har vært relatert til festing i helger og der As leilighet ved flere anledninger har blitt benyttet som «festlokale», altså ungdoms og helgefyll».

Etter en helhetsvurdering satt lagmannsretten igjen med et inntrykk av at den 21 år gamle mannen evnet å ivareta seg selv, selv under sterk alkoholpåvirkning. Selv om vedkommende hadde opptrådt respektløst overfor både politiet og publikum når han var påvirket av alkohol, fant ikke lagmannsretten at vedkommende hadde mangler ved sin edruehet. «I totalvurderingen legger flertallet betydelig vekt på at A, i den perioden saken gjelder, har vært i full stilling som boreriggsfører. Arbeidet stiller krav til oppmerksomhet og konsentrasjon og er fysisk krevende.[...] Hans forhold til alkohol har ikke noen negativ innvirkning på hans fungering i jobbsammenheng».

Mindretallet la til grunn at A regelmessig over tid hadde drukket alkohol, noe som tilsier at han ikke oppfyller kravet til edruehet etter § 34 femte ledd.

¹⁹ LG 2010-17665 s. 5.

2.2.2.3 Gulating lagmannsretts dom av 2011 - krav om regelmessig og hyppig misbruk.

En annen dom hvor retten kom til motsatt resultat finner vi i Gulating lagmannsretts dom av 2011 (LG-2011-131962). Også her var spørsmålet gyldighet av Politidirektoratets vedtak om tilbakekall av førerrett grunnet manglende edruelighet etter vegtrafikkloven § 34 femte ledd. Den ankende part A, hadde i politiavhør forklart at han brukte 0,5 gram hasj 5 ganger i uken, at han hadde gjort dette de siste 8-9 årene, og at han pleide å røyke hasj etter jobb i 1800-1900 tiden. A var flere ganger domfelt for besittelse av både cannabis og hasj, og han var nestleder for Det norske cannabispartiet som kjempet for legalisering av cannabis. Videre hadde A uttalt til media i 2010 at han røyket 0,5 gram hasj hver dag på kveldstid.

Lagmannsretten gjennomgikk Politidirektoratets håndhevingsinstruks i førerkortsaker²⁰ og Kommentarutgaven til vegtrafikkloven.²¹ Retten la til grunn at det ikke kreves en medisinsk definert avhengighet av rusmidler, og at det ikke kreves straff eller bøteleggelse for rusrelaterte forhold. Videre uttalte retten: «tilbakekall av førerrett på grunn av manglende edruelighet forutsetter bruk av rusmidler som må karakteriseres som misbruk. Ved misbruk må bruken skje med en viss regelmessighet og hyppighet».

Lagmannsretten la så til grunn at det ikke har vært, eller er noe å utsette på As kjøreferdigheter. Han hadde ikke vært innblandet i noen trafikkuhell, eller kjørt bil etter at han hadde røyket hasj.

På bakgrunn av As forklaring om eget forbruk kom lagmannsretten frem til at «et forbruk av hasj som angitt, i omfang, hyppighet og regelmessighet, må karakteriseres som et forholdsvis bastant misbruk. Riktig nok kan bruken av hasj i dette tilfelles sies å være kontrollert, men må like fullt ut karakteriseres som et misbruk. [...] Lagmannsretten er ikke i tvil om at dette misbruket innebærer at lovens vilkår om manglende edruelighet er oppfylt, og at hensynet til trafikksikkerheten tilsier tilbakekall av førerretten. Videre «I denne sammenhengen kan det ikke tillegges utslagsgivende vekt at det ikke er holdepunkter for at A sin hasjbruk har hatt noen negativ innvirkning på hans fungering i jobbsammenheng, jf. at hans arbeidsgiver har gitt han gode skussmål med hensyn til arbeidsutførelse mv.».

²⁰ Politidirektoratets håndhevingsinstruks i førerkortsaker mv. 2007/001 (RPOD- 2007-1).

²¹ Gulating lagmannsrett henviser til Bjørn Engstrøm, Kommentarutgave til vegtrafikkloven av 2004, side 599-560. (Trolig skrivefeil i dommen side 5. Riktig henvisning er side 559-560).

Her ser vi at lagmannsretten samsvarer med den linje som Justisdepartementet legger til grunn i sitt rundskriv fra 1978.²² Misbruket karakteriseres som jevnlig, og inndragning blir derfor resultatet. På den annen side sier lagmannsretten at misbruket fremstår som kontrollert, men at det like fullt er tale om et misbruk. Slik jeg oppfatter lagmannsretten kan et misbruk være kontrollert, men likevel fremstå som regelmessig og hyppig slik at vilkåret om edrueighet ikke er oppfylt.

2.2.2.4 Oppsummering - Retten de lege lata

De tre dommene som er drøftet viser at lagmannsretten vektlegger ulike momenter i vurderingen av om edrueighetsvilkåret er oppfylt. I Borgarting lagmannsretts dom av 2007 sier retten at det må foreligge minimum tre overtredelser i løpet av ett år, og det må være tale om mer enn sporadisk bruk av narkotika. Gulating lagmannsretts dom av 2010 supplerer Borgarting lagmannsretts dom fra 2007, og sier at det ikke er tilstrekkelig å telle antall innbringelser. Gulating viser til at det må foretas en konkret, bred og helhetlig vurdering i avgjørelsen av om vedkommende har mangler ved sin edrueighet. Retten viste til at vedkommende klarte å ivareta seg selv når han hadde drukket, og han skjøttet arbeidet sitt. Den siste dommen fra Gulating av 2011 presiserer at tilbakekall av førerrett forutsetter at det foreligger et misbruk av en viss regelmessighet og hyppighet. I sistnevnte dom blir det ikke tillagt vekt at vedkommende skjøttet arbeidet sitt.

Dommen som synes å være den mest bærende og som gir uttrykk for gjeldende rett er Gulating lagmannsretts dom fra 2010. Det er klart at det må foretas en konkret, bred helhetsvurdering for om § 34 femte ledd kommer til anvendelse.

2.3 Retten de lege ferenda

Gjennomgangen ovenfor viser et rettskildebilde preget av tvil om § 34 femte ledds innhold. Dette da forarbeidene er tilnærmet tause om hjemmelens- og begrepets innhold. Det eneste som er klart er at lovvilkåret «innehaver av førerkort ikke er edrueelig», forutsetter at det

²² Justisdepartementets rundskriv av 4. oktober 1978, Nektelse og inndragning av førerkort, jf. ovenfor i oppgaven punkt 2.2.1.

foreligger et misbruk. Vurderingen av om et misbruk foreligger er basert på skjønn, og konklusjonen om hvor vidt det er tale om manglende edruelighet som skal føre til tap av førerrett vil variere fra sak til sak.

Gulating lagmannsrett uttalte i sin dom av 2011 (LG 2011-131962) at selv om misbruket fremstår som kontrollert et det likevel et misbruk, og lovens vilkår om edruelighet er ikke oppfylt. Jeg mener dette er feil argumentasjon. Så lenge en person skjøtter arbeidet sitt og ikke fører motorvogn mens man er påvirket av rusmidler, er det ikke grunnlag for å frata førerretten som følge av vilkåret manglende edruelighet. I vår sammenheng blir det først et samfunnsproblem når misbruket står i fare for å tas med ut i trafikken. Hålogaland lagmannsrett utalte i sin dom av 16.04.12 at bruken av narkotika «må ha betydning for vedkommendes skikkethet som fører av motorvogn», og at det må foretas en konkret vurdering «av sannsynligheten for at vedkommende vil overtre vegtrafikklovens bestemmelser om kjøring i påvirket tilstand». ²³ Jeg tror dette er et steg i riktig retning. For ordens skyld nevnes at vilkåret vedrørende mangler ved vandel, kan være oppfylt her, se nærmere under punkt 2.4.

Misbruk av ett vist omfang utgjør en forhøyet risiko for kjøring i påvirket tilstand, og det er denne risikoen lovgiver vil til livs. Momenter i sannsynlighetsvurderingen kan da bli vedkommendes rulleblad og opplysninger om hyppigheten av vedkommendes rusbruk.

En forhøyet risiko for kjøring i påvirket tilstand foreligger i alle tilfelle når det er tale om et kronisk misbruk, uavhengig type rus. Alkoholisme og narkotikaavhengighet er jo selve kjernen i begrepet manglende edruelighet. Man taler da om inngrodde vaner og en stor tilbøyelighet til å søke rus. Her er det klart at det foreligger mangler ved edrueligheten, og det er ikke nødvendig å sannsynliggjøre at vedkommende vil føre motorvogn i påvirket tilstand.

I Prp. 9 L (2010-2011) uttales det at *«gjeldande vegtrafikklov § 34 femte ledd gir eit visst rom for å praktisere lovregelen strengare enn det som verkar å ha vore praksis [...] vektige trafikktryggleiksomsyn såleis bør få enda sterkare gjennomslag enn tidlegare [...] politiet bør freiste å nytte det rettslege rom lovregelen måtte gi for eventuell innskjerping av praksis.*

²³ Hålogaland lagmannsretts dom av 16.04.2012 (12-020901ASD-HALO) s. 8.

*Departementet vil likevel minne om at dette heimelsgrunnlaget må nyttast på ein balansert måte i tråd med formåla bak regelen».*²⁴

Jeg tror at en innfortolkning av en sannsynlighetsvurdering for føring av motorvogn i ruset tilstand, som nevnt overfor, kan føre til en innskjerping av praksis og gi trafikksikkerhetshensynene større gjennomslag.

2.4 Hva menes med «hans vandel for øvrig er slik at han ikke anses skikket til å føre motorvogn»?

Lovteksten gir ingen nærmere forklaring på som menes med «vandel». Vegtrafikkloven § 34 femte ledd er som nevnt en direkte konsekvens av § 24. Det er derfor naturlig å tolke «vandel» på samme måte som begrepet fremstår i § 24 fjerde ledd²⁵.

Vegtrafikkloven § 24 inneholder regler om hvordan man erverver førerrett, og loven krever at «det må ikke være noe å si på hans vandel ellers» for å erverve førerrett. I den gamle motorvognloven ble begrepet «pålitelig» benyttet. Det følger av forarbeidene at begrepet «vandel» skal ha samme innhold som begrepet «pålitelig», og det bare er tale om en språklig endring.²⁶ Den som erverver førerrett må derfor være pålitelig, og han må være tilstrekkelig pålitelig til å kunne ferdes i trafikken. Denne vurderingen blir tatt av politiet ved at politiet sjekker straffe- og bøterregisteret. Dersom den kommende føreren er registrert med saker som gjelder føring av motorvogn eller har tilknytning til motorvogn kan det være tvil om vedkommende er trafikkpålitelig. Som eksempler på straffbare handlinger som gjør at en person er trafikkupålitelig er brudd på vegtrafikklovgivningen, at motorvogn er benyttet i forbindelse med straffbare handlinger slik som smugling, ran, tyveritokter, eller motorvognen har vært gjenstand for straffbare handlinger eksempelvis bilbrukstyveri, tyveri av bildeler, bensintyveri med mer.

I praksis vil førerkort ikke kunne erverves før det har gått minst ett år siden den straffbare handling ble begått, og vedkommende er ilagt et forelegg eller dom for lovbruddet. Som vi

²⁴ Prp. 9 L (2010-2011), Endringar i lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (endringar relatert til ruspåverka kjøring) s. 56 punkt 8.2. Etterarbeider til vegtrafikkloven.

²⁵ Engstrøm 5.utg. s.328.

²⁶ Ot.prp.nr.23 (1964-1965), Om vegtrafikk, s. 68.

skal se på nedenfor under punkt 2.6 kan førerretten etter § 34 femte ledd tilbakekalles for en bestemt tid eller inntil videre.

Det er klart at det skal mer til å frata noen en rettighet, enn å tildele noen en rettighet, jf. Borgarting lagmannsretts dom (LB-2007-147041) side 6. Hvorvidt det foreligger mangler ved noens vandel må derfor bero på en konkret helhetsvurdering. Momenter i denne vurderingen vil trolig være de samme som fremgår av «Ny håndhevingsinstruks i førerkortsaker».²⁷ Her fremholdes det at i vurderingen av om vedkommende skal erverve førerrett skal det særlig legges vekt på «om vedkommende har vist en adferd som gir grunnlag for tvil om han for tiden vil kunne opptre med tilstrekkelig aktsomhet og forsiktighet i trafikken.»²⁸ Også her vil saker hvor motorvognen har vært brukt i forbindelse med straffbare handlinger eller motorvogn har vært gjenstand for straffbar handling ha betydning for vandelsvurderingen.

2.4.1 Hva med mangler ved vandel som følge av andre straffbare forhold?

I Ny håndhevingsinstruks fremgår det at som utgangspunkt skal ikke erverv av førerrett nektes dersom lovbruddet ikke har sammenheng med motorvogn eller adferd i trafikken.²⁹ Politidirektoratet åpner likevel opp for at andre straffbare forhold kan få konsekvenser for muligheten til å erverve førerrett. Det kreves da at «førerkortsøker har så vesentlige personlighetsavvik og mangler ved vurderingsevnen at det er grunn til berettiget tvil om han har evne og vilje til den tilpasning som sikker ferdsel i trafikken forutsetter, herunder å utvise den nødvendige hensynsfullhet. Slik berettiget tvil vil foreligge dersom vedkommende har forvoldt alvorlig legemskrenkelse eller vist hensynsløs adferd av annen art, som røper et ustabil sinn eller at han lett kommer i affekt».³⁰

Til illustrasjon viser jeg til politidirektoratets vedtak av 13.03.2012, (VPOD-2012-566). Saken gjaldt her klage over tilbakekall av førerrett etter § 34 femte ledd. Klageren, heretter kalt A, sin førerrett var tilbakekalt fordi A flere ganger over en periode på to år hadde utøvet vold mot sin samboer. A hadde også vært voldelig med barn til stede, og politidirektoratet uttalte at dette vitnet i stor grad om hensynsløshet fra A. Politidirektoratet viste til at det er

²⁷ Ny håndhevingsinstruks i førerkortsaker m.v. av 2007/001 (RPOD-2007-1).

²⁸ Ny Håndhevingsinstruks (RPOD-2007-1) punkt 3.1.5 flg.

²⁹ Ny håndhevingsinstruks (RPOD-2007-1) punkt 3.1.5.3.

³⁰ Ny håndhevingsinstruks (RPOD-2007-1) punkt 3.1.5.3.

adgang til å tilbakekalle førerrett på bakgrunn av straffbare handlinger som ikke er knyttet til trafikken, og uttaler: «Dette vil gjelde handlinger som viser at innehaver av førerrett har et stort avvik fra normal opptreden og som samtidig gir grunn til å frykte at vedkommende ikke er i stand til å opptre med den nødvendige aktsomhet og hensynsfullhet i trafikken».

2.4.2 Mangler ved vandel som følge av narkotikaforbrytelser

Ny håndhevingsinstruks fastslår at «ileggelse av straff for ulovlig bruk eller befatning med narkotika gi grunnlag for avslag på søknad om erverv av førerrett I utgangspunktet bør det i slike tilfelle gå ett år fra gjerningstidspunktet før søknad kan innvilges. Også en enkelt bøteleggelse for bruk av narkotika bør medføre nektelse av erverv av førerrett. Dersom det i slike tilfelle ikke er noe ytterligere å utsette på vedkommende søkers vandel, kan det vurderes om søknad om erverv av førerrett kan innvilges før det er gått ett år». ³¹

Det er klart at man her må skille mellom besittelse og omsetning på den ene siden og bruk av narkotika på den annen. Bruk av narkotika ville etter en naturlig ordlydforståelse falle inn under vurderingen «edruelighet». De tilfeller som da rammes av vandels-begrepet er besittelse og salg av narkotika og som reguleres av Almindelig borgerlig Straffelov 22.mai 1902 nr. 10 (Straffeloven) § 162.

Politidirektoratet uttalte i Hålogaland lagmannsretts dom av 16.04.2012 (12-02091ASD-HALO) på side 2 at lovlig bruk av rusmidler er uforenelig med å inneha førerrett. Det viser en manglende respekt for samfunnets lover og regler. Hvorvidt en skal vurdere tap av førerrett etter § 34 femte ledd som følge av besittelse og omsetning av narkotika må bero på en helhetsvurdering. Alder, hvor langt tilbake lovbruddet ligger tilbake i tid og hyppigheten av lovbrudd er momenter som bør tas med i vurderingen. Engstrøm fremholder at man også må ta hensyn til vedkommendes livsførsel og hans behov for førerkort. ³²

³¹ Ny håndhevingsinstruks (RPOD-2007-1) punkt 3.1.5.3.

³² Engstrøm 5.utg. s. 329.

2.4.3 Har man tolket vandelsbegrepet for langt?

Politiet har gjennom vandelsbegrepet blitt tildelt en vid mulighet til å beslutte tap av førerrett. Det er derfor viktig å stille spørsmålet om politiet har trukket vandelsbegrepet for langt når man kan beslutte tap av førerrett hvor vedkommende har gjort seg skyldig i en straffbar handling som ikke er relatert til kjøring av motorvogn. Det vil by på vanskeligheter å vurdere i hvilke tilfeller en straffbar handling som ikke har tilknytning til føring av motorvogn vil ha innvirkning på trafikksikkerheten. Likhetsprinsippet på forvaltningsrettens område innebærer at like tilfeller skal behandles likt. Dersom man forskjellsbehandler så må forskjellsbehandlingen være saklig begrunnet. Også her er det lett å tenke seg at det er fare for ulik praksis i de enkelte politidistrikt. Det er i forarbeidene fremmet forslag om å fjerne vandelsbegrepet fra lovteksten, men dette er ikke fulgt opp med lovendring.³³ Bakgrunnen for forslaget var at det nettopp er forbundet store vanskeligheter å anvende vandelsbegrepet.

Tap av førerrett er ikke å regne som straff. Ved å ilegge tap av førerrett med hjemmel i § 34 grunnet manglende vandel vil fort kunne oppfattes som tilleggsstraff av lovbryteren og av befolkningen for øvrig. På bakgrunn av de nevnte forhold bør politiet være forsiktige med å beslutte tap av førerrett som følge av mangler ved en persons vandel, dersom den straffbare handling ikke har sammenheng med opptreden i trafikken. Støtte for dette synet finner jeg også hos Engstrøm.³⁴

Likevel er § 34 femte ledd praktisk ettersom man i Norge erverver førerkort for livstid. Hjemmelen kan virke forebyggende som et «ris bak speilet».

2.5 «Hensynet til trafikksikkerheten eller allmenne hensyn ellers krever det»

Førerretten kan som følge av mangler ved edruelighet eller mangler ved vandel tilbakekalles dersom «hensynet til trafikksikkerheten eller allmenne hensyn ellers krever det».

Verken lovteksten eller forarbeider gjør nærmere rede for hva som ligger i begrepene. Forarbeidene fremholder at det er «unødvendig å presisere hensynet til trafikksikkerheten, i det dette formentlig må antas å gå inn under «allmenne hensyn» i vid forstand, men man antar at det kan være på sin plass å understreke at hensynet til trafikksikkerheten bør tillegges

³³ NOU 1981:13, Beslag og inndragning av førerkort, s. 25 flg.

³⁴ Engstrøm 5.utg. s. 329.

særlig vekt».³⁵ Ut fra ordlyden kan man slutte at begrepet «trafikksikkerhet» menes at man skal søke å oppnå en best mulig atferd i trafikken, slik at trafikken blir så trygg som mulig å ferdes i. Trafikantene skal dermed skånes for sjåførere som utgjør en fare for å skape farlige situasjoner i trafikken. I Rt. 1939 side 708 uttalte Høyesterett at blant sjåførens egenskaper «er det også naturlig å regne viljen og evnen til å være lojal overfor sine plikter etter motorvognloven».

Hva angår begrepet «allmenne hensyn» er begrepet slik vi kjenner det fra strafferetten ment for de tilfeller hvor det røkkes med samfunnsmedlemmens rettsfølelse om den straffedømte for eksempel får beholde en rettighet. Tap av førerrett på grunnlag av allmenne hensyn begrunnes derfor ut fra andre hensyn enn trafikale hensyn. Engstrøm anfører at dette i praksis er tale om de tilfeller hvor førerretten har hatt betydning for utførelsen av en straffbar handling og det er påkrevet «å beskytte samfunnet mot de skadevirkninger det kan ha om vedkommende fortsatt tillates å føre motorvogn».³⁶ De tilfellene Engstrøm viser til vil trolig rammes av § 33 nr.1, slik at begrepet «allmenne hensyn» i § 34 femte ledd har liten selvstendig betydning.

2.6 Hvor lenge kan førerretten tilbakekalles?

Tidligere ble førerretten tilbakekalt enten for en «bestemt tid» eller «for alltid». Ved lovendring i 2010 ble uttrykket «for alltid» byttet ut med begrepet «inntil videre». Det følger av forarbeidene at dette ikke innebærer en realitetsendring, men er kun en språklig endring. Endringen fører til at en tilpasser ordlyden etter det som er dagens praksis i saker om tilbakekall av førerretten etter § 34 femte ledd.³⁷ Politidirektoratet har i rundskriv uttalt at ordlyden er «bedre i samsvar med den praksis som føres i disse sakene ved at førerretten ikke kan gjennerverves før innehaveren over en lengre periode kan dokumentere at vedkommende er kvitt sin rusmiddelavhengighet». Videre fremholder Politidirektoratet at det ikke er praktisk å fastsette tap av førerretten «for en bestemt tid» slik lovhjemmelen gir anledning til. Det vises her til at førerretten ikke kan gjennerverves før vedkommende kan dokumentere minimum ett

³⁵ Ot.prp.nr. 23 (1964-1965), om vegtrafikklov s. 80.

³⁶ Engstrøm 5.utg. s.474 og videre henvisning til tapsforskriften § 2-6.

³⁷ Prp. 9 L (2010-2011), Endringar i lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (endringar relatert til ruspåverka køyring) punkt 7.4.2.

års rusfrihet.³⁸ Politidirektoratet vil derfor at vedtak som treffes etter § 34 femte ledd gis en gyldighet «inntil videre».

Vegtrafikkloven § 34 femte ledd sier ingenting om når en person er å regne som rusfri. Engstrøm skriver at førerretten skal gis tilbake hvis innehaveren ikke lengre kan anses å misbruke alkohol eller andre rusmidler.³⁹ Dette må også være lovens formål.

En veiledning i når en person anses for å være rusfri etter § 34 femte ledd finner vi i Politidirektoratets vedtak av 05.01.2012 (VPOD-2012-43). Saken gjaldt rusmisbruker, heretter kalt A, som var under langtids rehabilitering. A hadde vært rusfri siden 10.august 2010 og skulle være ferdig behandlet i august 2012. I november 2011 søkte han om gjennerverv av førerretten. Romerike politidistrikt avsto søknaden. A påklaget deretter vedtaket til Politidirektoratet. Politidirektoratet avsto også søknaden, og begrunnet avslaget med at en søknad først vil «kunne innvilges når vedkommende en tid på egenhånd har greid seg utenfor behandlingsinstitusjon». De viste deretter til Ny håndhevingsinstruks hvor følgende er slått fast: «Rusmisbrukere som er under rehabilitering ved en behandlingsinstitusjon kan ikke påregne samtykke til erverv av førerrett. Det kreves at vedkommende etter et slikt opphold med rimelig grad av sikkerhet kan sies å være kvitt sitt rusproblem, og at vedkommende en tid på egen hånd har greid seg i samfunnet med positivt resultat.»⁴⁰

Politidirektoratet presiserer at det kreves at vedkommende har klart seg en viss tid på egenhånd for å kunne oppfylle kravet til edruelighet. Det vil si at vedkommende må ha vært rusfri utenfor behandlingsinstitusjon, fengsel eller lignende institusjon med en viss form for kontroll. Med «en viss tid» kreves det trolig rusfrihet i over ett år. At vedkommende i perioden har hatt en upåklagelig vandel og edruelighet mens han har vært under behandling er ikke tilstrekkelig. Den strenge håndhevingen er begrunnet med hensynet til trafikksikkerheten.

Hva angår lengden av tilbakekall av førerrett som følge av mangler ved vandel, taler reelle hensyn for å legge til grunn samme håndhevingsgrense som gjelder for vtrl. § 24. Her opereres det med en grense på minimum ett år siden den straffbare handlingen fant sted, jf. punkt 2.4.

³⁸ Politidirektoratets rundskriv, *Endring i vegtrafikkloven § 34 femte ledd*, RPOD-2011-7.

³⁹ Engstrøm 5.utg. s.511

⁴⁰ Ny håndhevingsinstruks (RPOD-2007-1) punkt 3.1.6.2.

3 Avslutning

Som oppgaven viser er vtrl.§ 34 femte ledd en hjemmel av forebyggende art, og har særlig fokus på forebygging av ruspåvirket kjøring. Som det fremgår av punkt 2.1 «Hvem varsler om en § 34-sak», inviteres flere instanser til å være med i kampen mot ruspåvirket kjøring gjennom varsling og dokumentasjon til politiet ved førerkortkontoret. Gjennomgangen viser imidlertid at man står overfor et uklart rettskildebilde og en rettsregel med til dels uklart innhold. Det er således ønskelig med en avklaring av spørsmålet i Høyesterett ettersom lovgiver selv mener at hjemmelen har «eit teneleg innhald». På veien frem til et slikt prejudikat måtte foreligge, viser imidlertid den gjennomgatte rettspraksis at det kreves god dokumentasjon for at § 34 femte ledd skal komme til anvendelse. Det er derfor særlig viktig at politiet er nøye med å beskrive hendelser de har befatning med i anmeldelser, sine politioperative systemer etc.

Vegtrafikkloven § 34 er en hjemmel med mange muligheter, og den bør brukes for det den er verdt i kampen for en sikrere ferdsel i trafikken.

Litteraturliste

Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5. utgave ved Jan E. Helgesen (Universitetsforlaget 2001).

Engstrøm, Bjørn, *Vegtrafikkloven og trafikkreglene*, Kommentartutgave, 5 utgave (Universitetsforlaget 2012).

Forarbeider

Prp. 9 L (2010-2011) Endringer i lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (endringer relatert til ruspåverka kjøring).

Ot.prp.nr. 52 (2002-2003) Om lov om endringer i vegtrafikkloven mv.

NOU 1981:13 Beslag og inndragning av førerkort.

Ot.prp.nr. 23 (1964-1965) Om vegtrafikk.

Innst. O. nr. XV (1964-1965), Innstilling fra samferdselskomiteen om vegtrafikklov.

Domsregister/avgjørelser

Borgarting lagmannsretts dom av 07.01.2008 (LB-2007-147041).

Gulating lagmannsretts dom av 27.10.2007 (LG-2010-17665).

Gulating lagmannsretts dom av 22.10.2012 (LG-2011-131962).

Hålogaland lagmannsrett dom av 16.04.2012 (Saksnr. 12-020901ASD-HALO).

Politidirektoratets vedtak av 05.01.2012 (VPOD-2012-43).

Politidirektoratets vedtak av 13.03.2012 (VPOD-2012-566).

Andre kilder

Justisdepartementets rundskriv av 4.oktober 1978 – *Nektelse og inndragning av førerkort*.

Politidirektoratet, *Ny håndhevingsinstruks i førerkortsaker m.v.2007/01* (RPOD-2007-1).

Politidirektoratets rundskriv, *Endring i vegtrafikkloven § 34 femte ledd*, RPOD-2011-7.

Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på veg i perioden 2010-2013. Utarbeidet av Vegdirektoratet, Politidirektoratet, Helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Trygg trafikk.

Bil- og veistatistikk 2009, fra Opplysningsrådet for Veitrafikken AS.

Selvvalgt litteratur

Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære*, 5.utgave ved Jan E. Helgesen (Universitetsforlaget 2001).

Vedlegg

Bekymringsmelding jf. Vegtrafikkloven § 34

Etternavn	Fornavn, mellomnavn	Fødselsnr. (11 siffer)
Adresse	Tlf. nr.	
Postnr.	Poststed	

Hvilke observasjoner/opplysninger ligger til grunn for bekymringsmelding?

Dato: _____ Klokkeslett: _____

Mistenkt/foreløpig bakgrunn:

Psykisk lidelse Generell helsevekkelse

Demens Kjøreferdighet

Rus/medikament

Utfyllende informasjon (så detaljert som mulig)

Forslag til videre oppfølging:

Tilbakekall av førerkort

Krav om kjørevurdering i regi av Statens vegvesen/trafikkstasjon

Legeerklæring – dersom aktuelt, adresse til behandlende lege:

Skjema sendt til:

Politiet v/ førerkortkontor Andre:

Dato: _____ Navn: _____

Tjenestested: _____